

YUNUS EMRE AŞKIN YOLCULUĞU: MENKİBEDEN TELEVİZYON DİZİSİNE METİNLERARASI BİR YAKLAŞIM

Yunus Emre the Journey of Love: Intertextual Approach from Legend to Television Series

Юнус Эмре - путешествие любви: интертекстуальный подход от были к телесериалу

Gülten KÜÇÜKBASMACI*

Gazi Türkiyat, Bahar 2016/18: 137-155

Öz: Yunus Emre menkıbeleri sözlü kültür ve sözlü kültürün kaydedildiği Hacı Bektaş-ı Velî Vilâyetnâmesi, İbrahim Hâs'ın Tezkiretü'l-Hâs'ı, Aziz Mahmud Hüdayî'nin Vâkıât'ı gibi eserlerle yazılı ortam aracılığıyla günümüze ulaşmıştır. Günümüzde geleneğin güncellendiği başka bir alan elektronik ortamdır. Metinlerarasılık kültürü güncellenenin etkin bir yoludur. Halkbilimi ürünleri yazıya aktararak metinleştirildiğinde alıntılama nesnesi haline gelebilir ve sanatın farklı biçimlerinde kullanılabilir. Bu çalışmada Yunus Emre menkıbelerinden hareketle hazırlanan "Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu" adlı dizi metinlerarasılık bakışıyla ele alınmıştır. Söz konusu dizi metinlerarası ilişki biçimlerinden Yunus Emre menkıbelerinin yeniden yazımıdır. Dönüştürüm ilişkisi olan yeniden yazma; yansılama, öykünme, çeviri, taklit, bağlam değiştirme, uyarlama ya da ciddi düzende biçimsel ve anlamsal dönüştürme gibi yöntemlere göre yapılmaktadır. Ana-metinlerin ciddi düzende dönüşümleri açısından dizi incelendiğinde menkıbeler televizyon dizisine dönüştürülürken biçimsel olarak bölüm, ayrıntı, tasvir ekleyerek, kişi sayısı çoğaltılarak genişletmeye başvurulduğu; anlamsal olarak öyküsel ve edimsel dönüşümlerin gerçekleştiği; klişe ve basmakalıp sözler kullanıldığı görülmüştür. Böylece elektronik ortam aracılığıyla ve metinlerarasılık yoluyla gelenek güncelle taşınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Menkıbe, Yunus Emre, Televizyon Dizisi, Metinlerarasılık

Abstract: The legends of Yunus Emre have reached today through the oral culture and the material in which oral culture is written such as Vilâyetnâme of Hacı Bektaş-ı Velî, Tezkiretü'l-Hâs of İbrahim Hâs and Vâkıât of Aziz Mahmud Hüdayî. The electronic milieu is one other place where tradition updates today. Intertextuality is an effective way of updating tradition. When the products of folklore are made in textualized by writing, can be the object of quotation and use different areas of art. In this study, the television series of "Yunus Emre: the Journey of Love" which is produced considering the legends of Yunus Emre, is subjected in an intertextual point of view. The television serie is a rewriting of legends of Yunus Emre which is one of the relation forms of intertextuality. The intertextuality which is a relationship of conversion is conducted according to parody, pastiche, translation, imitation, transposition, adaptation and in extreme level transstylisation and transposition semantic. When the serie is analyzed according to serious transformation of hypertexts, in the transformation process of legends of Yunus Emre into TV Series, augmentation is used by adding episode, detail, description and increasing the number of character. It is seen that the narrative and pragmatic transformations are realized semantically; cliché and conventional statements are used. Therefore, tradition transfers to currency through electronic milieu and intertextuality.

Keywords: Legend, Yunus Emre, TV Series, Intertextuality

---

* Yrd. Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, Kastamonu/TÜRKİYE. gkucukbasmaci@kastamonu.edu.tr. Gönderim Tarihi: 03.02.2016. Kabul Tarihi: 03.05. 2016.

Giriş

Olgu olarak eskilere uzanan, ancak kavram olarak yeni olan metinlerarasılık en genel ifadeyle bir metnin kendinden önceki metinlerle kurduğu ilişki olarak anlaşılabilir. Kubilay Aktulum'dan özetle söyleyecek olursak, metinlerarasılık iki ya da daha çok metin arasında bir alışveriş biçimi, bir yeniden yazma işlemi olarak tanımlanmaktadır. 1960'lardan sonra postmodern olarak adlandırılan romanlarda uygulama alanı bulan, postmodern edebiyatın temel özelliklerinden biri kabul edilen metinlerarası olgusu günümüzde yalnız romanda değil resim, heykel, mimari, sinema gibi sanatın her alanında varlık göstermektedir. Julia Kristeva'nın, Bakhtin'in "söyleşimcilik" kuramından alarak ortaya koyduğu "metinlerarası" kavramı etrafında farklı isimlendirmeler, tanımlar ve yöntemler geliştirilse de bu bakış açılarının ortak noktasının bir metnin kendinden önceki metinlerle kurduğu ilişki, metinsel bir olgu olduğu görülür. Metinlerarası, önce yazılmış metinlerden izler taşır. Önceki metinleri hatırlar. Aktulum (1999: 10-19), "Öyleyse, öteki kuramcılarla birlikte, yalnız olarak, her metnin ya da her yazının hep kendinden önceki metinlerin (ya da yazıların) alanında bulunduğunu, bir metinde önceki yazına ait izlerin hep var olduğunu, kısacası metinlerarasının yazının yapıcı bir unsuru olduğunu söyleyebiliriz." der.

Metinlerarasılığın metne yaptığı vurgu dolayısıyla bu noktada "metin" etrafında oluşan algıya bakmak gerekir. Metnin bildirme işlevini yerine getirmesi, anlam üretmesi yazıyı metin yapan unsur olarak görülmektedir (Uçan 2008: 37). Önceleri edebiyatla, yazıyla, bir yazar tarafından yazılmış yazıyla ilgili olarak görülen metin yazılı olanın dışında da kullanılmaktadır. "Her metnin bir öznesi ve yaratıcısı (konuşucu veya bir yazar) vardır." diyen Bakhtin metnin bir göstergeler sistemini, bir dili öngerektirdiğini belirtir (Bakhtin 2001: 335-337). Graham Allen (2000) "metinlerarasılığın bir terim olarak edebî sanatlarla sınırlandırılmayacağını, sinema, resim, mimari, fotoğraf gibi tüm kültürel ve sanatsal ürünlerde bu tartışmanın bulunduğunu söyler." ve Saussure'ün semiyoloji ile ilgili görüşlerinden yola çıkarak "metin" teriminin edebiyatla ilişkili düşünülmeyle birlikte "sinemanın, resmin ya da mimarinin 'dilleri'nden" söz etmenin mümkün olduğunu belirtir (Özay 2007: 165-166'dan). Yeliz Özay'ın aktardığına göre Susan Stewart (1978) da "sınırları, içerikleri ve sonuçları açısından geleneğin ve yorumlamanın konusu oldukları için sosyal olaylara, 'metinsel' (textual) olarak bakılabileceğini" ileri sürmüştür (2007: 165-166). Jeff Todd Titon, sayfa üzerindeki kelimelerin metnin en dar yorumu olduğunu, metnin "daha geniş anlamda dokunulanı, sözlü olanı, jestleri vb." içerdiğini, metnin kelimelerden oluşmak zorunda olmadığını, resmin, bina ve çanak gibi bir yapının, ritüel gibi bir eylemin ya da olayın, kişi ya da kişilerin bile metin olabileceğini söyler (2009: 261, 263). Dünyanın sonsuz ve sınırsız bir metinler alanı olduğunu söyleyen Gonca Gökalp-Alparslan, her türden sanatsal ürünün "metin" olduğunu belirtir (2007: 9). Dursun Yıldırım (2000: 37) ise sözlü ve yazılı ortam ürünlerinin her birini

metin olarak görür ve metnin çerçevesini anlam üretme ve anlamı anlaşılır olmakla belirler. Böylece metnin anlamı hayatın tüm alanlarına doğru genişlemiş olur.

Geçen süreç içinde metinlerarasılık halkbilimi alanında da dikkate alınan bir kuram olarak karşımıza çıkmıştır. Aktulum folklorik ürünlerin ben/sen ilişkisi içinde olduklarından öncelikle söylemin alanında yer aldığını, sözceleme özneleri değişse bile belli bir süre yinlendiklerini söyler. Folklorik bir ürünün bir dönemden diğerine değişmeden aktarılması ise klişeleşme, basmakalıplaşma, müzeleşme tehlikesi doğurur. Yazara göre kültürel unsurlar durağan değil devingen oldukları sürece varlıklarını sürdürebilirler ve kültürel unsurların canlı tutmanın yolu başka dönemlerde güncellenmelerine bağlıdır. Aktulum, kültürün güncellenmesinin etkili yolunu söylemlerarası/metinlerarası bir sürece katılmalarında görür (2013: 9). Menkıbeler sözlü kültür ortamında üretildikten sonra yazıya geçirilmiş, böylece menakıpnameler ortaya çıkmıştır. Bu durumda Yunus Emre menkıbeleri metinlerarasılığın inceleme alanına girmiş olur. Aktulum'a göre her folklorik ürün belli bir bağlamda yeni anlamlar kazandığına göre ana-metin durumuna gelir. Yazar; folklorik metinlerin metinlerarası çözümlenmesinde anlamdan anlamlamaya yani folklorik ürüne yazı, resim, sinema, müzik, tiyatro vb. olarak yüklenen yeni anlamına geçişin sorgulanmasını ve biçimsel ve içerik dönüşümlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini söyler. Metinlerarası bakış folklorik bir ürünün farklı sanat biçimlerine göre değerlendirilmesinin önünü açmaktadır (Aktulum 2015: 7-9). Halkbilimi ürünleri söz konusu olduğunda yazıya aktarılarak metinleştirilen her eser alıntılama nesnesi haline gelebilir ve sanatın farklı biçimlerinde kullanılabilir (Aktulum 2013: 68). Yunus Emre menkıbelerinin ve divanının da sanatın farklı alanlarında kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Ayfer Kalsın'ın eserleriyle seramikte (ayferkalsin.com 22.01.2016), Tülay Gürses'in tablolarıyla resimde (tulaygurses.com 22.01.2016), Emine Işınsu'nun "Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri", Sinan Yağmur'un "Aşkın Gözyaşları Yunus Emre" gibi roman örnekleri ve Necip Fazıl Kısakürek'in, Sezai Karakoç'un şiirleriyle edebiyatta, Ahmet Adnan Saygun'un "Yunus Emre Oratoryosu" ile müzikte, Recep Bilginer'in "Yunus Emre" adlı eseriyle tiyatrodaki, Kürşat Kızbaz'ın "Yunus Emre Aşkın Sesi" filmiyle sinemada Yunus Emre'nin menkıbeleri ve eserleri ele alınıp işlenmiştir.

Yunus Emre menkıbelerinin karşımıza çıktığı bir başka alan da televizyondur. Bu çalışmada "Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu" adlı televizyon dizisi metin kabul edilerek, Yunus Emre menkıbelerinin televizyon dizisine dönüştürülmesi metinlerarasılık kavramlarıyla ele alınacaktır. Mehmet Önal, sanat ve edebiyat açısından "iletişim araçlarından insana ulaşan her uyarıcının, estetik çağrışımlara yol açabilen bir metin olarak algılanabilmesi, mümkündür (2008: 276)." demektedir. Göstergibilimsel çalışmalar da televizyon ürünlerini bir metin olarak kabul etmişlerdir (Kaplan 1993: 19). Yusuf Kaplan (1993) televizyonun anlatı modellerinin sözlü kültürün anlatı modellerinden geliştirilerek sözlü kültürün tekrar merkezi hale

gelmesini sağladığını ve televizyonun ayırt edici ve tanımlayıcı özelliğinin çağdaş toplumlarda “öykü-anlatma” olduğunu ileri sürmüştür. Yazara göre televizyon günümüzün bireysel ve toplumsal yaşamında önemli ve merkezi bir kurum ve “kendinden önceki sanat biçimlerinin yeniden temsil edilmesine olanak sağlayan bir araç”tır (Kaplan 1993: 40, 79). O halde televizyon geleneğin güncellenmesinde kullanılacak önemli bir alandır.

Folklor ürünlerinin incelenmesinde bağlamı belirlemek önemlidir. Alan Dundes’in belirttiği gibi bağlamdaki değişiklik doku ve metindeki değişiklikleri etkiler (2003: 77-85). Biçim ve anlamda meydana gelen değişiklikler bağlam değişimiyle açıklanabilir. Dolayısıyla öncelikle Yunus Emre menkıbelerinin bağlamını ortaya koymak ve ardından bu menkıbelerin dizi olarak dönüşümünü incelemek doğru olacaktır. Menkıbe, veliler etrafında ortaya çıkan kerametleri anlatan hikâyeler olarak tanımlanmaktadır. Ahmet Yaşar Ocak “menkıbe” ya da “menâkıb”ın tahminen IX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlandığını belirterek esasını kerametlerin oluşturduğunu söyler (2010: 27). Şükrü Elçin’in (1993: 315) tanımında ise menkıbenin şaman, alperen, peygamber, halife, padişah, şeyh, şeyhülislam, asker vb. gibi kişilerle veya şehirler, saraylar, camiler, mezarlar, türbelerle ilgili oluşuna dikkat çekilir. Söz konusu bu tipler lider, otorite, yol gösterici, örnek model diyebileceğimiz tiplerdir. Menkıbe ile ilgili yapılan tanım ve değerlendirmelerde üzerinde durulan bir özellik menkıbenin gerçeklikle olan ilişkisidir. Menkıbeleri bir kültür tarihi kaynağı olarak ele alan eserinde Ocak, velinin etrafındaki tarihi olayları ve tarihi şahsiyetleri menkıbelerin “bazan öteki kaynaklarda rastlanmayacak cinsten bilgilerle” anlattıklarını söyler (2010: 66). İlber Ortaylı da menkıbenin olmayan olay üzerine kaleme alınmadığını söyleyerek (2004: 11) aynı konuya değinmiştir. Menkıbenin gerçek olayla ilişkisi dışında daha önemlisi gerçek kabul edilmesidir. Dinleyici menkıbeyi gerçek kabul etmekte ve ona inanmaktadır. Menkıbeyi bağımsız bir tür olarak kabul eden ve “Sözlü geleneğin kısa anlatım türlerinden olan ve temelinde inanç unsuru bulunan efsanelerin tarihi ve dini şahsiyetlerin etrafında teşekkül edenlerine menkıbe/menkıbe denmektedir.” diyen Aynur Koçak’ın tanımında (2005: 274-275) menkıbenin oluşumunda inanç unsuru dikkat çekmektedir.¹

Yukarıdaki tanımların veli, keramet, inanç ve gerçeklik unsurları üzerinde şekillendiği görülmektedir. Veli tipi anlayışı tasavvuf hareketinin ve tarikatların ortaya çıkmasıyla orantılı olarak gelişmiştir. Bir velinin diğer insanlardan farklı olduğu kabulü keramet unsuru ile ilişkilidir. Yaşarken ve öldükten sonra velinin etrafı olağanüstü olaylarla süslü bir dünya ile kuşatılır. İnsanüstü bir kimliğe sahip olduğuna inanılan veliyle kerametlerden oluşan bir menkıbeler sistemi teşekkül eder

¹ Menkıbelerin gerçeklikle ve inanmayla ilgisi için bakılabilir: Max Luthi, “Masalın Efsane, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı”, (Çev. Sevgül Sönmez), Halkbilimde Kuramlar ve Yaklaşımlar, Ankara: Millî Folklor Yayınları, 2003, 314-319; William R. Bascom, “Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar”, (Çev. R. Nur Aktaş ve diğerleri), Halkbilimde Kuramlar ve Yaklaşımlar, Ankara: Millî Folklor Yayınları, 2003, 468-505.

ve giderek büyür (Ocak 2010: 7-8). Veli etrafında sözlü ortamda oluşan menkıbeler daha sonra çeşitli sebeplerle bir müstensih tarafından yazıya geçirilerek yazılı ortamın bağlamına da dâhil olur. Günümüzde ise elektronik ortam da olmak üzere her üç ortam (Koçak 2005, Küçükbasmacı 2014) menkıbelerin varlığını devam ettirmesinde ve güncellenmesinde etkilidir.

Yunus Emre'nin iki farklı menakıbından biri Hacı Bektaş-ı Velî Vilâyetnâmesi'nde, diğeri ise XVIII. yüzyılda yaşamış olan İbrahim Hâs'ın yazdığı Tezkiretü'l-Hâs adlı eserindedir (Tatcı 2014: 3). XVI. yüzyıl mutasavvıflarından Mehmet Üftâde'nin anlatarak Aziz Mahmud Hüdâyî'nin "Vâkiât" adlı eserinde yer verdiği rivâyetler de bulunmaktadır. XVI. yüzyıl tezkirecilerinden Âşık Çelebi, Meşâîrû's-Şuarâ'da; XVII. yüzyılda Bolulu Himmet Efendi bir eserinde ve XIX. yüzyılda Köstendilli Süleyman Efendi Bahrü'l -Velaye adlı eserinde Yunus Emre'nin birer menkıbesine yer verirler. Bunların dışında sözlü gelenekte anlatılmakta olduğu söylenen başka menkıbeler de bulunmaktadır (Tatcı 2014: 6-16).

Yunus Emre'nin menakıbına yer verilen ilk eser olan Vilâyetnâme'nin en eski nüshası 1034/1624 yılına aittir (Gölpınarlı 1995: XXIII). Vilâyetnâme'deki menakıba göre Yunus Emre Sivrihisar'ın Sarıgök köyünde doğmuş, ekincilikle geçinen yoksul bir adamdır. Kıtık sebebiyle Hacı Bektaş'a giderek buğday ister. Giderken de öküzüne alıç yükler. Hünkâr'ın nefes teklifini Yunus kabul etmeyince Hacı Bektaş, her alıcın çekirdeği başına on nefes teklif eder. Yunus, buğday isteyince öküzüne buğday yüklerler. Köyün aşağısında yaptığından pişman olan Yunus buğdayı indirip, Hünkâr'ın himmet ettiği nasibi ister. Hünkâr, "O kilidin anahtarını Taptuk Emre'ye sunduk. Ona gitsin, nasibini ondan alsın." deyince Taptuk Emre'ye gider. Tapduk; "halin bize malûm oldu, hizmet et emek ver, nasibini al" der. Böylece Yunus, kırk yıl tekkeye odun çeker. Bir gün Tapduk Emre, meclisinde Yunus-ı Gûyend'e den şiir söylemesini ister. O söylemeyince, Yunus Emre'ye, "Hünkâr'ın nefesi yerine geldi, vakit tamam oldu, o hazinenin kilidini açtık, nasibini verdik, hadi söyle." der. Yunus Emre'nin söylediği nefesler büyük bir divan olur (Gölpınarlı 1995: 47-48).

Aziz Mahmud Hüdâyî'nin "Vâkiât" adlı eserde yer verdiği rivâyetlerden birinde Taptuk Emre'nin altı telli bir saz olan şeşta çaldığı, Yunus'un Taptuk Emre'ye otuz yıl hizmet ettiği, tekkeye odun taşıdığı ve şeyhin kızıyla evlendiği kayıtlıdır. Mustafa Tatcı'dan (2008: 38-39) özetleyecek olursak Vâkiât'ta şunlara yer verilmektedir: Tekkeye otuz yıl hizmet eden Yunus'un sırtı odun taşımaktan yara olur. Bu durumdan şikâyet etmeyen Yunus hakkında dervişler dedikodu çıkarır. Şeyhin kızını sevdiğini söylerler. Tekkeye her zaman düzgün odun getiren Yunus şeyhin nefesinin bereketiyle şair olur. Şeyh kızını da verir. Aynı eserdeki bir başka rivâyete göre de, otuz yıl hizmet eden Yunus manevi yolculuğunu tamamlayamadığını düşünerek tekkeden ayrılır. Yolda yedi erle karşılaşır. Yaşanan olağanüstü haller sonucunda tekkeye geri döner. Kendisini şeyhine affettirmek için kapının eşğine

yatar ve şeyhine “Bizim Yunus” dedirtir. Vâkıat’ta yer verilen menkıbeler, Vilâyetnâme’de anlatılanları tamamlar niteliktedir.

İbrahim Hâs’ın yazdığı Tezkiretü’l-Hâs’ta ise (Tatçı 2008: 40-46) Yunus’un derviş olmadan önce yaşadığı şehrin müftüsü olduğu, varlıklı olduğu, bir fetva meselesi üzerine dervişliğe soyunarak makamını terk ettiği, servetini yağmalattığı, tekkeye on yıl hizmet ettiği, devrin padişahıyla görüştüğü, ormandaki ağaçları altına çevirdiği ve otuz bin ilahisinin olduğu anlatılmaktadır. Menkıbeye göre müftülüğü bırakarak tekkeye gelen Yunus’a Taptuk “Bilmem” zikrini vermiştir. İbrahim Has başka bir menkıbeye Yunus’un odun taşıma dışında sakkâlık yaptığını, sırtında yaralar çıktığını anlatır. Bu menkıbeye sırtındaki yaralara bir dervişten merhem sürmesini isteyen Yunus’u, Taptuk Emre tekkeden uzaklaştırır. Yolda iki dervişle karşılaşan Yunus yaşanan olağanüstü olaylar neticesinde tekkeye döner, eşiğe uzanarak kendini affettirir. Şeyhin duasıyla ilahi söylemeye başlar. Sözlü geleneğe yaşayan bir menkıbeye göre (Tatçı 2014: 14) Yunus’un söylediği üç bin şiir Molla Kasım’ın eline geçer. Şiirleri şeraite uygun bulmayan Molla bin tanesi yakar, bin tanesini suya atar. Karşılaştığı “Derviş Yûnus bu sözü eğri büğrü söyleme / Seni sıgaya çeken bir Molla Kâsım gelir” beyti üzerine tövbe eder. Bir başkasına göre Taptuk Emre asasını atar, Yunus Emre beş yıl aradıktan sonra asayı Sarıköy’de bulur ve orada ölür.

Birbirinden farklı görünen bu menakıplardan hangisinin doğru olduğu gibi bir bakış açısı yerine her birini ayrı birer metin olarak kabul etmek daha doğru olacaktır. C. W. Von Sydow’un “ekotip” yaklaşımıyla anlatılar farklı bağlamlarda yeniden üretilmekte ve anlatıldığı coğrafyaya yerleşmektedir (2005). Halk anlatıları bir taraftan kalıplaşarak tekrarlanırken diğer taraftan birebir tekrar söz konusu olmadığından her anlatıda yeni bir metin ortaya çıkmaktadır. Her anlatı kendi bağlamı içinde değerlendirilmelidir. Bağlam değiştikçe metin de değişecektir. Mustafa Tatçı, Yunus Emre’nin menakıbının günümüze kadar tasavvufî sohbetlerde “ideal bir eren ve bir seyr ü sülûk modeli” olarak sürekli anlatıldığını, aynı durumun şiirleri için de söz konusu olduğunu belirtir (2014: 6). Bu durumda Yunus’un menkıbelerinin ve şiirlerinin sözlü kültür ortamlarında sürekli güncellendiğini söyleyebiliriz. Yunus Emre’nin sözlü geleneğe, sözlü bellekte yaşadığına ve şiirlerinin sözlü kültür kayıtları olan cönk ve mecmualarda yer aldığına Öcal Oğuz (2011) dikkat çekmiştir. Diğer taraftan farklı dönemlerde yazı aracılığıyla da güncelleme devam etmiştir. Yunus Emre Divanı’nın yirmiden fazla yazmasının bulunması (Tatçı 2008: 64-66) da bunun bir göstergesidir.

Yunus menkıbelerinin anlatılma ve yazıya geçirilmesiyle beraber okunma bağlamının daha çok tekkeler olduğunu söylemeliyiz. Hz. Pîr Şeyh Şa’bân-ı Velî’nin menakıbını yazan Ömer Fuâdî bu menakıpnameyi yazma sebebini açıklarken; menkıbelerin velilerin âsîtânelerinde ve başka meclislerde okunduğunu ve kerametlerin herkesi etkilediğini söyleyerek, Hazret-i Pîr’in menkıbelerinin unutulmasına engel olmak istediğini belirtmiştir (2011: 11-16). Buradan yola çıkarak

diyebiliriz ki veli, keramet, inanç ve gerçeklik unsurları etrafında şekillenen Yunus menkıbeleri de özellikle tekkelerde anlatılmakta, okunmaktadır. Yunus menkıbelerinin bağlamını, anlatıcı/okuyucu ile dinleyicilerin yüz yüze iletişim kurduğu tekke ortamları oluşturmaktadır. Tekkelerin kapatılmasıyla beraber² süreç içinde menkıbelerin geleneksel ortamından uzak kaldığı kabul edilebilir. Söz aracılığıyla sürekliliği göreceli olarak kesintiye uğrayan menkıbelerin sanatın başka alanlarına konu olarak güncele taşındığını söyleyebiliriz.

Söz ve yazı dışında geleneğin güncellendiği bir başka alan elektronik ortamdır.³ Elektronik ortamın en önemli araçlarından biri olan televizyon “kurmaca yayın programının sürekliliğine” imkân vererek dizilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Özdemir 2008: 218). Televizyonun edebiyattan faydalandığı görülmektedir. Önal (2008: 274), edebiyatın yaygınlaşma vasfını medya dünyasında bulacağından bahseder ve dramatik olmayan roman ve biyografi gibi eserlerden televizyon metnine dönüştürmenin söz konusu olduğunu söyler. Televizyon için yapılan dramatisasyonda esas olanın kaynak eserin ruhuna sadık kalmak olduğu belirtilmektedir (Kelsey 1995, Özdemir 2008: 216’dan). İncelemeye konu olan televizyon dizisinde dramatik olmayan Yunus Emre menkıbelerinden yola çıkılarak metin hazırlanmıştır.

Metinlerarasılığın bir metni kendi bağlamından alıp yeni bir bağlama yerleştirme olmadığı, metnin bir dönüştürmeye tabi tutulurken biçim ve anlam bakımından dönüşeceğine dikkat çekilir; en genel anlamıyla metinlerarası bir yenidenyazma işlemidir (Aktulum 1999: 14- 17). Aktulum yenidenyazmayı “bir yazarca bir ana-metinden yola çıkarak gerçekleştirilen bir uygulama” olarak tanımlar. Yazılan yeni metin bir ana-metin diğeri ise alt-metin durumuna gelir. Yenidenyazma dönüştürme ilişkisi olarak tanımlanmıştır ve bu dönüştürme yansıma, öykünme, çeviri, taklit, bağlam değiştirme, uyarlama ya da ciddi düzende biçimsel ve anlamsal dönüştürme gibi yöntemlere göre yapılmaktadır (Aktulum 2015: 10-11). “Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu” adlı dizi metinlerarası ilişki biçimlerinden Yunus Emre menkıbelerinin yenidenyazımıdır. İncelemeye konu edilen dizi “Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu” adıyla 2015 yılının Ramazan ayına denk gelen 18 Haziran 2015–16 Temmuz 2015 tarihleri arasında, hafta içi günlerde, 22 bölüm halinde TRT 1 kanalında gösterilmiştir.⁴ Dizinin jeneriğinde “Bu proje İbrahim Has’ın ‘Tezkireyi Has’ adlı

² Bu konuda ilgili kanuna bakılabilir: “Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun”, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/13.677.pdf> (20.01.2014)

³ Walter J. Ong, “yazı hakkında en ufak bilgisi olmayan” kültürleri “birincil sözlü kültür”, matbaanın egemenliğiyle başlayan kültüre “yazılı kültür”, “varlığı yazı ve matbaa teknolojilerine dayanan televizyon, radyo ve televizyona özgü “elektronik kültür çağına da “ikincil sözlü kültür” çağı demektir (1999, 13-15).

⁴ Bu çalışma için bölümler TRT’nin resmi internet sayfası olan www.trt1.com.tr adresinden izlenmiştir. Söz konusu dizinin ikinci sezon bölümleri 19.01.2016 tarihinde TRT 1 ekranlarında gösterime girmiştir. Ancak bu çalışmaya yeni bölümler dâhil edilmemiştir.

menakıbındaki Yunus Emre rivayetinden ve Mustafa Tatcı'nın derlemelerinden hareketle hazırlanmıştır." ifadesine yer verilerek metinlerarası gönderme açık olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla menkıbelerin yeniden yazımıyla ortaya çıkan anlam bu gönderge dikkate alarak sorgulanmalıdır. Televizyon programları düzenlenirken hayatın gündelik akışının dikkate alındığına (Kaplan 1993: 28-31) dikkat çekilmektedir. Bu açıdan bakıldığında inceleme konusu olan dizi Ramazan ayı içinde gösterilmiş, dizinin göndergesi zamana yüklenen anlamla buluşturulmuştur.

Ana-metinlerin ciddi düzende dönüşümleri açısından dizi incelendiğinde biçimsel ve anlamsal dönüşümlerin olduğu görülecektir. Ana-metinselliğin en önemli yöntemlerinden biri ana-metinlerin ciddi düzende dönüşümüdür. Genette dönüşümü biçimsel ve anlamsal olmak üzere ikiye ayırmıştır. Biçimsel dönüşümler çeviri, koşuklaştırma, düzyazılaştırma, vezin dönüşümü; biçem dönüşümü, indirgeme, genişletme ve kipsel dönüşümler; anlamsal dönüşümler ise öyküsel ve edimsel dönüşümlerdir. Ana-metindeki dönüşümlerden birisi olan biçem dönüşümü; metni kısaltmaya dayanan ve çok kullanılan indirgeme ile metni uzatmaya dayanan genişletme yöntemlerinden oluşur ve amaç metni daha açık ve anlaşılır duruma getirmektir (Aktulum 2000: 142-146). Söz konusu dizide biçimsel ve anlamsal açıdan daha çok genişletme ile karşılaşılmaktadır. Genişletme ile ana-metne, alt-metinde yer almayan bölümler, ayrıntılar, tasvirler eklenebilir ve kişi sayıları çoğaltılabilir.

21. ve 22. bölümleri birlikte yayımlanan dizinin bölümlerinin uzunluğu 1 saat ile 1 saat 45 dakika arasında değişmektedir. Dizinin belirlenmiş bir zaman aralığını doldurması ve sürekli olması menkıbelerdeki olayların genişletilmesini gerekli kılmıştır. Genişletmenin bir başka sebebinin de televizyon/bilgisayar ekranlarından görüntülü olarak anlatılan menkıbelerin daha kolay anlaşılmasını sağlamak; bir başka deyişle anlamı ortaya çıkarmak içindir. Dizi eksik yerleri tamamlamak durumundadır. Kaplan'ın Anderson'dan aktardığına göre televizyonun kullandığı anlatı modelinde öyküler, "tekrarlar ve önceki bölümlerdeki olaylara ve karakterlere yapılan göndermelerle, çizilen stereotip karakterlerle ve klişelerle gelişmekte"; farklılık ve benzerlik ilişkileriyle anlam üretilmektedir. Böylece "öykü, önceden anlatılan öykülerle kurulan bağlantılar ve önceki öykülerdeki kırılmalar sonrasında oluşmakta ve anlam kazanmaktadır (Kaplan 1993: 53-43)." Dizide gönderme yapılan Yunus Emre menkıbelerinin anlamı, menkıbeler genişletilerek oluşturulmuştur. Yukarıda ifade edildiği gibi dizi İbrahim Hâs menakıbına ve Mustafa Tatcı'nın derlemelerine gönderme yapmaktadır. İbrahim Hâs menakıbında Yunus'un müftülüğü, zenginliği, Tapduk'a intisabı, ben bilmem zikri, tekkeye on yıl odun taşıması, sakalığı, sırtında yara açılması, dergâhtan gönderilişi, geri dönüp kendini affettirmesi ve otuz bin ilahi yazdığına yer verilmiştir. 22 bölümlük dizide ise, her bir bölüme ayrı bir başlık verilmiş, menakıbın etrafında geliştiği bu ana olaylar genişletilmiş, bölümler eklenmiştir.

Dizinin ilk bölümünde Yunus, 1268'de Konya Karatay Medresesinde "İcâzet İmtihanı" hazırlıkları içinde gösterilmektedir. İmtihanı başarıyla veren Yunus, Nallıhan'a kadı olarak gönderilir. At sırtında yola çıkan Yunus yolda, henüz kim olduğunu bilmediği Taptuk ile karşılaşır. Oysa İbrahim Hâs menakıbında müftülük yapan Yunus Emre bir fetva dolayısıyla Taptuk ile karşı karşıya gelir ve ona intisap eder. Menakıpta fetvanın içeriğine yer verilmez ve Yunus'un intisabı kısaca anlatılırken dizide genişletilmiştir. Bir cinayete bağlanan fetva hadisesi beş bölüm işlenir ve beşinci bölümde Yunus, mürid olma talebini Taptuk'a iletir. Ancak Tapduk, Yunus'u kadılık görevine göndererek adaletle hükmetmesini ister. Bu andan itibaren Yunus'un iç muhasebesi başlar, dergâhta pazartesi ve perşembe günleri düzenlenen sohbetlere katılır. Altıncı bölümde, gördüğü bir rüya üzerine kadılığı bırakır. Bu rüya aynı zamanda ana-metindeki genişletmenin bir başka örneğidir. Dizinin jeneriğindeki açık göndermenin dışında Vilâyetnâme'de yer verilen Yunus menkıbesine de gönderme yapılmıştır. Vilâyetnâme'de Yunus Emre buğday talebiyle Hacı Bektaş'a gelir. Buğday yerine teklif edilen nefesi kabul etmeyen ve sonra pişman olan Yunus'a geri döndüğünde kısmetinin Taptuk Emre'de olduğu söylenir. Yunus bunun üzerine Tapduk dergâhına gider. Vilâyetname'deki bu menkıbeye dizide Yunus'un gördüğü rüya olarak yer verilir. Bu rüya üzerine Yunus kadılıktan istifa ederek dergâha yerleşir. Tapduk Emre Yunus'u müritliğe kabul ederek ona zikir verir. Yunus, kadılığı bırakmasına rağmen Taptuk Emre'ye danışılan bir miras davasına müdahil olmak ister. Bunun üzerine Taptuk, Yunus'a dergâhın temizlik işlerini verir. Yunus Emre yedinci bölümde, davaya tekrar talip olunca "ben bilmem" zikriyle görevlendirilir. Böylece İbrahim Hâs menakıbında geçen "ben bilmem" zikrine ana-metinde gönderme yapılır. Menakıpta ise Yunus Emre müftülüğü bırakıp varlığını yağmalatarak tekkeye geldiğinde, zahiri bilgilerini de terk etmesi için "bilmem" zikri verilmiştir. Yunus adı dahi sorulduğunda "bilmem" cevabını verir hale gelir. Menakıba göre Taptuk hazretleri ancak o zaman biat verir. Ana-metinde Yunus Emre "ben bilmem" zikri üzerine dervişliği sorgulamaya başlar, kadılık koltuğuna geri dönmeyi düşünür. Bu sorgulama, kendisine verilen diğer hizmetleri hak etmediğini düşünmesiyle ve kadılık makamına medreseden arkadaşı İlyas Efendinin atanmasıyla daha da artar. Gerek İbrahim Hâs, gerek Vilâyetnâme'deki menkıbelerde Yunus'un odun taşıma hizmetiyle görevlendirildiği kayıtlıdır. İbrahim Hâs'da bir ara su taşıyıcılığıyla görevlendirildiğine de geçmektedir. Dizide yer verilen dergâh temizliği, kazma kürekleri demirciye götürme, dergâhın köpeğiyle ilgilenme ana-metinde, alt-metinlerdeki "hizmet" izleğinin genişletilmesidir.

Tezkiretü'l-Hâs'ta ve Vâkıât'taki menkıbelerde Yunus tekkeden bir kere ayrılmaktadır. Ayrılığın sebebi Vâkıât'ta Yunus'un tekkeye yıllarca hizmetine rağmen olgunlaşmadığını düşünmesi üzerine; Tezkiretü'l-Hâs'ta sırtında çıkan yaralara merhem sürdürmesiyle şeyhinin uzaklaştırması üzerinedir. Ana-metinde ise Yunus'un dergâhtan ayrılığı üç kere işlenmiştir. İlkinde, kendine yapılan muameleye

tahammül edemez ve “Ümitsizlik” adı verilen 11. bölümde tekkeden ayrılmaya karar verir. Böylece gönderme yapılan metinlerde olmayan bir bölüm ana-metne eklenmiş olur. Tekkeden ayrılan Yunus, Karatay medresesine gelir, yeni bir kadılık için beklemeye başlar. “Dönüş” başlıklı 12. bölümde Nallıhan’a kendinden sonra atanan kadının Tapduk dergâhını basmak için izin istediğini öğrenince Nallıhan’a döner, dergâhın basılacağı haberini vermek için geldiğinde dergâha döndüğü zannedilir. Zindana kendi ayaklarıyla giren şeyhi çıkardıktan sonra, gitmemesi söylenmesine rağmen “Zindan” adını taşıyan 14. bölümde Konya’ya doğru yola çıkar. Yolda attan düşen Yunus, takip eden bölümde bir dereye bulunarak dergâha geri getirilir. Ateşinin yüksekliğinden sürekli uykuda olan Yunus rüyasında geleceğe gönderilir. Konya’da başkadı olmuş, yaşlanmıştır. Taptuk Emre’nin kendisini Nallıhan’a çağırdığı haberini alır, Nallıhan’a gelir ve şeyhin on yıl önce vefat ettiğini, dervişlerin dağıldığını öğrenir. Böylece ana-metinde rüya aracılığıyla hem geçmişe hem geleceğe doğru zaman genişletilir. 17. bölümün sonunda dört Cuma aradan sonra Yunus Emre uykudan uyanır, ancak adını bile hatırlamamaktadır. Bundan sonrası Yunus’un kim olduğunu hatırlamasıyla devam eder. Geçmişini hatırlayan Yunus derviş defterine yazılır. Böylece bir kere daha dergâha dönen Yunus’a sakalık görevi verilir. Son bölümde Molla Kasım’ın Yunus ile Bacım’a attığı iftira üzerine, Tapduk Emre’ye bu durumu şikâyet için giden Yunus, sırtında çıkan yaralardan da bahsedince şeyhi Yunus’u dergâhtan gönderir. Yunus Emre’nin gözyaşları içinde dergâhtan ayrılmasıyla dizi sona erer. Bu üçüncü ayrılış Yunus’un kendi arzusu dışında gerçekleşmesiyle diğerlerinden farklıdır ve Tezkiretü’l-Hâs’ta yer verilen dergâhtan uzaklaştırılma sebebine göndermedir. Aziz Mahmud Hüdâyî’nin “Vâkıât”ında Yunus’un şeyhinin kızıyla evlendiği kayıtlıdır. İbrahim Hâs menakıbında ise bir dervişten sırtına merhem sürmesini isteyen Yunus’u, Taptuk Emre tekkeden uzaklaştırmıştır. Yunus menkıbelerine yer veren eserlerde Yunus’un tekkeden ayrılışından sonra olağanüstü haller yaşamasıyla olgunlaştığını anlayıp geri dönmesi ve şeyhine kendini affettirmesine yer verilmiştir. Bu haliyle ana-metinde öykü tamamlanmamış görünmektedir. Ancak bu makalenin yazıldığı günlerde dizinin ikinci sezon bölümlerinin gösterimine başlanmıştır. Dolayısıyla bir olgunlaşma hikâyesi olan Yunus Emre menkıbelerindeki bu bölüme dizinin ilerleyen bölümlerinde yer verileceği öngörülebilir.

Genişletme, bölüm ekleme dışında ayrıntılarda ve tasvirlerde de yapılabilir. Dizide gönderme yapılan Yunus Emre menkıbelerine pek çok ayrıntı ve tasvir eklenmiş, kişi sayıları çoğaltılmıştır. Menkıbelerde mekân önemli yer tutmazken, diziyte tekkeden başka çarşı, esnaf dükkânları, kadıhane, han, medrese gibi mekânlar eklenmiştir. Televizyon aracılığıyla görsel olarak sunulan ana-metinde bu bir zorunluluktur. Günlük yaşantı içinde tellal, hoca, talebe, saka, esnaf, ahi şeyhi, ahi esnafı, deli, tekke ahalsi, kadın, erkek, çocuk, yaşlı, genç, hırsız, tabip, hancı, kadı, zabıt gibi pek çok kişi eklenerek genişletmeye başvurulmuştur. Gönderme yapılan menkıbelerde yer alan kişiler ayrıntılı bir şekilde işlenerek de genişletme yapılmıştır.

Menkıbelerde Yunus Emre'nin mürşidi olarak gördüğümüz Taptuk Emre dizide de aynı rolde karşımıza çıkar. Menkıbelere göre şeşta çaldığını, ileri yaşlarında görme yetisini kaybettiğini bildiğimiz Taptuk Emre ana-metinde genişletilerek kıyafetleri, davranışları, tutumları ve sözleri ile dönemi içinde genel anlamda bir mürşidin nasıl olabileceği yansıtılmaya çalışılmıştır. Dizide genişletilen kişiler arasında Molla Kasım'ın da önemli olduğunu söyleyebiliriz. Molla Kasım'a menkıbelerden birinde rastlanmakta, Molla'nın Yunus şiiirlerini anlamayarak suya ve ateşe attığı söylenmektedir. Menkıbede tekke-medrese çekişmesinin sembolü olduğunu söyleyebileceğimiz Molla Kasım dizide genişletilerek işlenmiştir. Her ne kadar Taptuk tekkesinde bir derviş olarak gösterilse de Yunus'u çekemeyen, dergâh içinde bir makam edinmeye çalışan bir "dünya dervişi"⁵, şeyhinin söz ve hareketlerinin derin anlamını çözemeyen, medreseden gelme bir tip olarak çizilmiştir. Alt-metin olan menkıbelerin içeriği dizide yinelenmiş, ancak yeni bir bağlamda yeniden yazılarak verilmiştir. Menkıbeden diziyeye biçimsel değişim anlamsal değişmeye de sebep olmuştur.

Anlamsal dönüşümler Aktulum'dan (2000: 147-148) özetle söylersek, alt-metin anlamında ortaya çıkan izleksel dönüşümlerdir. Anlamsal dönüşümler, içerik değişikliğini öne çıkaran "öyküsel dönüşüm" ve olayları oluşturan yolların değiştirilmesi olan "edimsel dönüşüm" olarak belirlenmiştir. Öyküsel dönüşümler ana-metnin eylemi ile alt-metin eylemi arasındaki izleksel benzerlik ya da farklılık olarak tanımlanan "elöyküsel dönüşüm" ve daha önceki yapıya yazarın kendi izleksel anlamını verdiği "benöyküsel dönüşüm" olarak ikiye ayrılır. Ana-metin kabul ettiğimiz "Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu" dizisi ile alt-metin kabul ettiğimiz Yunus Emre menkıbeleri arasındaki öyküsel dönüşümler elöyküsel dönüşümdür. Ana-metindeki ana izlek ve alt izleklerle, alt metindeki izlekler benzemektedir. Ana-metne, alt-metinden farklı olarak yeni izleklerin eklendiği görülür ki bu izlekler de temelde Yunus menkıbelerindeki izleklerle çatışmamaktadır. Biçimsel olarak başvurulan genişletme, izleklerde de genişletmeye sebep olmuştur.

Alt-metin ve ana-metinde yolculuk ana-kalıp olarak karşımıza çıkmaktadır. Ana-kalıbın bir metnin anahtar kavramı olduğunu, değişmez bir unsur olduğunu ve imgeleri yönetip yönlendirdiğini söyleyen Aktulum, "ana-kalıp, değişmez yapı, anlamsal bir çekirdek olarak adlandırılır (2015: 14-15)" demektedir. Vilayetname'de yolculuğa çıkışla başlayan hikâyeye Yunus Emre'nin bir pîre bağlanması ve ilâhî hakikatlerin sırrına ermesiyle son bulur. Diğer menkıbeler de dikkate alındığında Yunus Emre ile ilgili menkıbelerin Yunus'un "manevî yolculuğunu tamamlama/erginlenme" veya Oğuz'un ifadesiyle "dervişlik" (2011: 6) hikâyesi olduğu görülmektedir. Menkıbelerde bu "yolculuk" hikâyesi tamamlanmıştır. Söz konusu dizide de "yolculuk" hikâyesi anlatılmaktadır. "Yolculuk", dizinin

⁵ "dünya dervişi" tabiri için bakılabilir: Mustafa Tatcı, Yunus Emre Yorumları, İstanbul: H Yayınları, 2014, 520-540, 615-626.

merkezine yerleştirilmiştir. Diziye verilen isimden başlayarak bu vurgu dikkati çekmektedir. İlk bölümde Tapduk Emre, Yunus'un "Nerden gelir nereye gidersin?" sorusuna, "Yoldan gelir yola giderim." cevabını verir. İkinci karşılaşmalarında Tapduk "Yol bu; yola çıkıp varmayan, yoldan çıkıp varan yoktur." der. 12. bölümde, "Yola çıkan Fizan'a varmış, yoldan çıkan kendinden uzaklaşmış.", 14. bölümde Konya'ya dönmek isteyen Yunus'a, "Yola çık, yoldan çıkma.", yirminci bölümde "Yola çıkmayan varamaz.", "Yol birdir, bire varır.", son bölümlerde "Dervişin yolu, aşkın yolu; bu yol uzun, bu yol çileli.", "Bu yolculuk bu dünyada yaşarken tamamlanacaktır. Daha yolumuz çok, yol uzun, tecrübe az, vakit dardır." gibi ifadelerle ana izlek sürekli vurgulanmıştır. Yolculuk, ana-kalıp olarak alt-metinden ana-metne geçerek yeniden yazılan metnin de ana-kalıbını oluşturmuştur. Alt-metindeki yolculuk izleğine bağlı olarak verilen alt izlekler dünya malını terk etme, makamı terk etme, bildiğini terk etme, mürşide bağlılık, hizmet, başa gelene rıza (şikâyet etmeme) olarak karşımıza çıkar. Alt izleklerin gerçekleşmesiyle birlikte alt-metinde yolculuk süreci başarıya ulaşır.

Ana-metinde alt-metinden farklı olarak pek çok alt izlek yer almaktadır. Adalet, dünya malını terk etme, makamı terk etme, bildiğini terk etme, kendini bilme, dervişlik yolunun bir sır oluşu, mürşide bağlılık, hizmet ana-metinde yer verilen başlıca alt izleklerdir. Bu alt izlekleri her bir bölüme verilen başlıklar üzerinden takip etmek mümkündür. Dizinin bölümlerinin başlıkları şöyledir: 1. Bölüm: Aşkın Yolculuğu Yunus Emre, 2. Bölüm: İdam, 3. Bölüm: Yüzleşme, 4. Bölüm: İnfaz, 5. Bölüm: Talip, 6. Bölüm: Adalet, 7. Bölüm: Nefis, 8. Bölüm: Endişe, 9. ve 10. Bölümler: Beklenmedik Rastlantı, 11. Bölüm: Ümitsizlik, 12. Bölüm: Dönüş, 13. Bölüm: Baskın, 14. Bölüm: Zindan, 15. Bölüm: Rastlaşma, 16. Bölüm: Rüya, 17. Bölüm: İkaz, 18. Bölüm: (başlık yok), 19. Bölüm: Kendini Bul, 20. ve 21-22. Bölümler: Sır.

Birinci bölüm, "Aşkın Yolculuğu Yunus Emre" başlığını taşımaktadır. Dizin bu ilk bölümüne başlık olarak ana izleğin seçildiği görülmektedir. Böylece seyirciye ana fikir hem dizinin adıyla hem de ilk bölüme verilen adla ulaştırılmaya çalışılır. "İdam Hükümü" başlığını taşıyan ikinci bölümde, "Yüzleşme" başlıklı üçüncü bölümde ve "İnfaz" başlıklı dördüncü bölümde Minberci Hasan'ın idamı işlenmektedir. "Talip" başlığını taşıyan beşinci bölümle birlikte bu bölümlerde işlenen alt izlek adalettir. Minberci Hasan'ın idamından başka, bir boşanma davası ve bir gasp davası üzerinden adalet sorgulanır. Bu sorgulama Tapduk Emre'ye söylenen "Görünen hakikat midir? Adalet kadının gözleri midir? Ya kadı kör ise. Hüküm başka, kadı başka, adalet başka. Hükme itiraz adalete itiraz mıdır? Beyan değişince hakikat değişir mi?" cümleleriyle vurgulanır. Beşinci bölümde kadılığı bırakıp kendisine intisap etmek isteyen Yunus'a, Tapduk Emre kadılığa dönmesini ve adaletle hükmetmesini tembihler. Altıncı bölümün başlığı ise "Adalet" olarak belirlenmiştir. Bu bölümde Kadı Yunus gerçek adaletin görünenle sınırlı olmadığını idrak ederek kadılıktan istifa eder. Gönderme yapılan menkıbelerde ise bir alt izlek olarak "adalet"le karşılaşılmamaktadır.

Dünya malını terk etme, makamı terk etme izleklerinin ana-metinde birlikte ele alındığını söyleyebiliriz. “Talip” başlığını taşıyan beşinci bölümde Yunus Emre, Taptuk Emre’ye mürid olma talebini iletir. İbrahim Hâs menakıbında zengin ve müftü olarak gösterilen Yunus Emre’nin zenginliğine dair dizide bir şey söylenmemektedir. Medrese mezunu olarak kendisine kadılık görevi verilmiştir. Yunus’un kadılığı terk etmesi makamı terk etmekle birlikte dünya malını terk etme anlamına da gelmektedir. “Adalet” başlıklı altıncı bölümle birlikte Yunus’un kadılıktan istifasıyla dünya malını terk etme, makamı terk etme izlekleri gerçekleşmiş olur.

Bir alt izlek olarak hizmet altıncı, yedinci ve yirminci bölümlerde işlenmektedir. Altıncı bölümdeki dergâh temizliği görevi, “Nefis” başlıklı yedinci bölümde kazma kürekleri demirciye götürme, dergâhın köpeğiyle ilgilenme ve “Sır” başlığını taşıyan yirminci bölümdeki sakalık görevleri ana-metinde, alt-metinlerdeki “hizmet” izleğinin genişletilmesidir. Menkıbelerde Yunus’un odun ve su taşıma hizmetiyle görevlendirildiği geçmekle birlikte diğer görevler yer almamaktadır. Dizinin incelenen bölümlerinde ise odun taşıma görevine yer verilmemiştir. Dizide yer verilen görevler kişinin nefis mücadelesinin birer örneğidir. Kişinin nefisine ağır gelecek bu görevler yedinci bölüme verilen “Nefis” başlığıyla yansıtılmaya çalışılmıştır.

Bildiğini terk etme bir alt izlek olarak ana-metinde iki kere işlenir. İlk olarak yedinci bölümde Yunus Emre, medresede edindiği bilgileri dergâhta kullanmak isteyince “ben bilmem” zikriyle görevlendirilir ve bunun üzerine dervişliği sorgulamaya başlar, kadılık koltuğuna geri dönmeyi düşünür. “Nefis” başlıklı bu bölümde Yunus henüz bildiğini terk etmeyi kabullenememiştir. İkinci olarak ise Yunus’a bildiği her şey unutturulmuştur. Attan düşerek uzun süre uyku halinde kalan Yunus on yedinci bölümün sonunda uyanır. On sekizinci bölümde ayağa kalkan Yunus Emre hiçbir şey hatırlamamaktadır. Yunus bilinçli olarak terk edemediği zahiri bilgilerini bir kazaya bağlı hafıza kaybıyla unutmuştur. 19. bölüm “Kendini Bul” başlığını taşımaktadır. Adını bile unutan Yunus bu bölümde kim olduğunu anlamaya çalışır. Dergâhta himaye edilen “Aynalı” lakaplı delinin verdiği aynaya “Sen kimsin?” sorusunu soran Yunus, Taptuk Emre’ye ise “Ben kimim?” sorusu sorar. Burada ayna-mürşit ilişkisi kurulmuştur. Aynada zahiri olarak kendini gören kişi, kendini ancak mürşit vasıtasıyla bulabilecek, kim olduğunu bilecektir. Taptuk Emre, “Birlikte arayalım, sen kimsin, nesin?” diyerek Yunus’a Nallıhan’a kadı olarak geldikten sonra yaşadıklarını tek tek hatırlatır. Yunus’un hatırladıkları arasında “ben bilmem” zikri de vardır. Böylece bir taraftan bütün bildikleri unutturulup tekrar hatırlatılan Yunus, diğer taraftan bilinçli olarak bildiklerinden vazgeçmeyi tercih eder. Bildiğini terk etme ve kendini bilme izlekleri bir arada verilerek kişinin bildiklerinin önemli olmadığı, asıl bilginin kendini bilme olduğu vurgulanır. Yirminci bölümde Taptuk’un “Adın ne?” sorusuna “Ben bilmem.”

cevabını veren Yunus, derviş defterine yazılır. İbrahim Hâs menakıbında Yunus Emre müftülüğü bırakarak tekkeye geldiğinde, zahiri bilgilerini de terk etmesi için “bilmem” zikri verilmiş, tüm bildiklerini unutup adını hatırlamaz hale gelince dervişliğe kabul edilmiştir. Alt-metindeki bildiğini terk izleği ana-metinde “kendini bilme” izleğiyle birlikte genişletilerek işlenmiştir.

“Sır” başlıklı yirminci bölümde izlek olarak dervişlik yolunun sır oluşu işlenmiştir. Seyr ü sülûk bilgilerinin açıkça söylenmeyeceği, sırrın verilmeyip alınacağı, isteyen talibin usulünce yol yürüyerek sırı vasil olabileceği, yolu usulüne göre yürümeyenlerin ise bu sırrı anlamayacağı, kimsenin yolunun kötülenmeyeceği, güzel olanın tevhit yolu olduğu, sırrın yolun yolcusuna açılacağı vurgulanır. Aynı adı taşıyan yirmi bir ve yirmi ikinci bölümlerde de kelime-i tevhidin sırrını arayan papaz yamağı Artin Efendi üzerinden sırrın arayana açılacağı üzerinde durulur.

Başa gelene rıza (şikâyet etmeme) izleği bir arada yayımlanan son bölümlerde karşımıza çıkar. Yunus, Molla Kasım’ın attığı iftirayı ve dedikoduları Tapduk Emre’ye bildirmek için gittiğinde sırtında çıkan yaralardan da bahseder. Her ne kadar şikâyet etmediğini söylese de şeyh; “Hikâye etmek dahi şikâyettir.” der. Yüzünü görmek ve sesini işitmek istemediğini söyleyerek Yunus’u dergâhtan gönderir. Yunus’un başına gelenlere sabredemeyip rıza göstermemesi şeyhin huzurundan uzaklaştırılmasına yol açmıştır. İbrahim Hâs menakıbında da sırtındaki yaralara bir dervişten merhem sürmesini isteyen Yunus’u, Taptuk Emre tekkeden uzaklaştırır.

Ana-metindeki öyküsel dönüşümlerle birlikte edimsel dönüşüme de başvurulmuştur. Edimsel dönüşümde alt-metinde yer alan eylemdeki hata ya da metnin anlaşılmasına zarar verebilecek bir eylemin düzeltilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir (Aktulum 2000: 147-148). Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu adlı dizide olayın akışında değişim söz konusudur. Metnin anlaşılmasına zarar verebilecek bir eylemin düzeltilmesinden ziyade menkıbelerdeki anlamın televizyon seyircisine ulaşabilmesi için olayın akışının değiştirildiğini söyleyebiliriz. Menkıbelerin geleneksel bağlamı düşünüldüğünde daha çok tekkeler olmak üzere sözlü kültür ortamlarında anlatıldıklarını söylemiştik. Menkıbeler kitaptan okunsa bile bu ortam anlatıcı/okuyucu ile dinleyicinin bir arada bulunduğu, yüz yüze iletişim kurduğu bir ortamdır. Böyle bir ortamda anlamda ortaya çıkan boşluklar ya da yanlış anlamalar yüz yüze iletişimle söz aracılığıyla tamamlanabilecektir. Oysa menkıbelerden hareketle hazırlanan yeni metin televizyon/bilgisayar ekranlarından seyirciye ulaştırılmaktadır. Tek taraflı iletişimin olduğu bu elektronik ortamda anlamın oluşmasını engelleyecek boşlukların doldurulması gerekmektedir. Elektronik ortamın iletişim biçimi olayın akışında değişikliği gerekli kılmıştır. Alt-metin olan ve ana-metinde açık gönderme yapılan İbrahim Hâs menâkıbında olayların sırası Yunus’un, varlıklı bir müftü oluşu, bir fetva meselesi üzerine dervişliğe soyunarak makamını ve mal varlığını terk etmesi, “bilmem zikri”, tekkeye on yıl odun taşıması,

devrin padişahıyla görüşmesi, sakalık yapması, sırtında yaralar çıkması, yaralara merhem sürdürmesi üzerine Taptuk Emre tarafından tekkeden uzaklaştırması, yolda iki dervişle karşılaşarak yaşadığı olağanüstü olaylar neticesinde tekkeye dönmesi, eşiğe uzanarak kendini affettirmesi, şeyhin duasıyla ilahi söylemeye başlaması şeklindedir. Bu eylem sırası ana-metinde değiştirilmiştir. Ana-metindeki eylem sırası şöyledir: Medrese öğrencisi olan Yunus'un kadı olarak tayini, yolda Tapduk Emre'yle karşılaşması, bir idam kararı dolayısıyla Taptuk Emre'yle tanışması, kadılığı terk etmek istemesi, gördüğü rüya üzerine kadılığı bırakması, dergâhın temizliği, "ben bilmem" zikri, kazma kürekleri demirciye götürmesi, dergâhın köpeğiyle ilgilenmesi, dervişliği sorgulaması, dergâhtan ayrılarak medreseye dönmesi, Tapduk Emre'ye yapılacak haksızlığı önlemek için Nallıhan'a gelmesi, şeyhi zindandan çıkarması, Konya'ya dönüş yolunda attan düşmesi, rüyasında geleceği görmesi, uyanması, hafızasını yitirdiğini fark etmesi, hafızasının geri gelmesi, bilmem zikri, dervişliğe kabulü, sakalık görevi, Bacım ile hakkında çıkan dedikodular, Tapduk Emre'ye bu durumu şikâyet için gitmesi, Tapduk Emre'nin Yunus'u dergâhtan göndermesi, Yunus Emre'nin gözyaşları içinde dergâhtan ayrılması düzenindedir. Görüldüğü gibi alt-metindeki eylemlerin akışı değiştirilmiş, başka eylemler de eklenmiştir. Sözlü ortamdaki yüz yüze iletişimin yerini elektronik ortamın tek yönlü iletişim biçiminin alması ve anlatının görsel olarak sunulması edimsel değişikliğe sebep olmuştur.

Dizide jenerikte belirtilen göndermeler dışında başka kıssalara da açık göndermeler yapılmaktadır: Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Eyüp, Hz. Musa-Hızır, Hz. Süleyman, Hz. İsa, Hz. Peygamber ve sahabeler, ehl-i beyt, İmam Şafi, İbrahim Edhem, Bayezid Bestami, Abdülkadir Geylani, İbn-i Arabî, Mevlâna, tavuskuşu ve başka kıssalarla ana-metin genişletilmiştir. Cüha'nın hikâyesine, Leyla ve Mecnun'a da gönderme yapılmıştır. Ayrıca incelenebilecek olan bu göndermelerin de edimsel dönüşüme yol açtığını, anlamın ortaya çıkması için olayın akışında değişim meydana getirdiğini söyleyebiliriz.

Metinlerarası yöntemlere Aktulum'a göre (2000: 148-158) metinlerarasılığı harekete geçiren klişe ve basmakalıp sözleri de katmak gerekir. Klişe yinelenen, genel düşünceyi yansıtan, herkesin kullanabildiği, ortak belleğe dayanan söz ya da izlettir. Basmakalıp söz ise çoğu zaman klişenin yerine kullanılmakta ve benzer şekilde tanımlanmaktadır. Dervişlerin olgunlaşma öyküsünü anlatan tasavvufî metinlerdeki yolculuk izleği ana-metinde yer verilen bir klişedir. Ana-metin yukarıda bir kısmını sıraladığımız "Yoldan gelir yola giderim.", "Yola çık, yoldan çıkma." gibi klişeleri kullanarak bireysel bir öykü anlatmakla beraber tasavvuf kültürünün genel düşüncesini, ortak belleğini yansıtır. Adalet, dünya malını terk etme, makamı terk etme, bildiğini terk etme, kendini bilme, dervişlik yolunun sır oluşu, mürşide bağlılık, hizmet gibi alt izleklerde de klişeler metinlerarasılığı harekete geçirmektedir. Örneğin, "Görünen hakikat midir?" cümlesi gerçek algısının

sorgulandığı bir klişe olarak tekrar edilmiştir. Seyr ü sulûk yolculuğunda “Usulsüz vusul olmaz.” klişesine, yirminci bölümde Yunus Emre’nin derviş defterine yazılmasıyla, “Talip olan usulünce yol yürür vasil olur, usulünce yol yürümeyen kavuşamaz.” ve “Usulsüz vusul olmaz.” sözleriyle yer verilir. Vâkıat’ta anlatılan menkıbeye göre Hacı Bektaş’ın Taptuk Emre’ye gönderdiği Yunus’a Taptuk, “hizmet et, emek yetir, nasibini al” der. Altıncı bölümde bu klişe “Mademki hizmet edip nasibini almak istersin, biz de sana pek mühim bir vazife vermek isteriz.” sözüyle tekrar edilir. Bir başka klişe örneği olarak ise “Hikâye etmek dahi şikâyetdir.” cümlesidir. Dervişlik öyküsü anlatan “Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu” adlı dizi pek çok klişeye yer vermiş, gönderme yaptığı tasavvufî metinlerin söylemlerini yineleyerek yeni bir metin üretmiştir.

Sonuçta daha çok tekke ortamında anlatılan ve okunan menkıbelerin dizi olarak bağlamı değişince pek çok olay, kişi, mekân eklenerek anlamın ortaya çıkması sağlanmıştır. Tekkedeki anlatıcının (şeyh/mürşid) yerini televizyon, anlatının (veli, keramet, inanç ve gerçeklik unsurları etrafında şekillenen menkıbe) yerini Yunus Emre menkıbelerine gönderme yapılan dizi, dinleyicinin (dervişler/tekke sohbetlerine katılanlar) yerini genel izleyici kitlesi almıştır. Geleneksel bağlamı içinde gerçek kabul edilen Yunus Emre menkıbelerinin gerçek olduğu algısı dizide de korunmuştur. Farklı bölümlerde Taptuk Emre’ye söylenen, “Hissesiz kışa olmaz, olsa da boş laftır.” sözleriyle seyircinin gerçeklik algısı canlı tutulmaya çalışılmıştır.

Ana-metnin kendinden önceki metinlerle ilişki halinde olduğunu ve bunun bir palempsest⁶ görünümü sunduğunu belirten Aktulum, bu yapının eski eserlerin yeni bir bağlamda güncellik kazanmasına imkân sağladığını belirtmiştir (2011: 419). Sözlü ortam ürünü olan Yunus Emre menkıbeleri yazıya geçirilerek yazılı ortamın ürününe dönüşmüş; sözlü ortam ve yazılı ortam aracılığı ile günümüze kadar gelmiştir. Günümüzde ise Nebi Özdemir’den yola çıkarak (2005: 159) söyleyecek olursak halk anlatılarının anlatıldığı, anlatıcıların dinleyicilerle yüz yüze olduğu anlatı ortamı ve geleneğinin yerini elektronik ortam almıştır. George Gerbner de günümüz başat anlatıcısı olarak medyayı, özellikle de televizyonu görür (1998: 17; ki.imge.com.tr 26.01.2016). Televizyon, menkıbelerin güncellenerek yeni bağlamlarda dönüşüp varlığını sürdürdüğü alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz insanının televizyon dizileri karşısında vaktinin önemli bir bölümünü geçirdiğini göz önünde bulundurursak⁷ televizyonun geleneğin güncellenmesinde kullanılması gerektiğini söyleyebiliriz. Aktulum, folklorik bir ürünün aynen tekrar edilmesinin onun

⁶ Genette’in bir metnin altında önceki metinlerin izlerinin olduğunu ifade eden bir imge olarak palempsest, bir metnin daha önce yazılmış metinlerle ilişkisini adlandırmak için kullanılmıştır. Palempsest metinler arasında süreklilik ve bağ düşüncesini öne çıkarır (Aktulum, 2000; 220).

⁷Gençlerin televizyon izleme alışkanlığı ile ilgili olarak bakılabilir: Gülten Küçükbasmacı, “Sözlü Kültür Ortamından Elektronik Kültür Ortamına Geçiş Sürecinde Halk Anlatılarının Nakli”, VIII. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi 24-27 Ekim 2013-Eskişehir, Bildiriler-I, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları,2015, 404.

basamaklılaşarak unutulmasına yol açacağını, sürdürülebilirliğinin ise yazıya dökülüp metinleştirilmesi ve sonrasında sürekli alıntılanmasıyla mümkün olabileceğini söyler (2013: 206). Daha çok tekke ortamında anlatılan ve okunan menkıbelerin günümüz ortamında güncellenebileceği en önemli alan elektronik ortamdır. “Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu” adlı dizinin yayınlanması, Yunus Emre menkıbelerini güncelleyerek bu menkıbelere olan ilgiyi arttırdığını söyleyebiliriz.⁸ Dizinin ikinci sezonunun yayınlanması da bunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu ilgi dizi üzerine sosyal medya ortamında yapılan yorumlardan yola çıkarak da söylenebilir.⁹

Metinlerarası okuma anlamdan anlamlamaya geçiştir. Bu çalışmada alt-metin olarak kabul edilen Yunus Emre menkıbelerinin anlamı şu şekilde ifade edilebilir: Kul (insan) Allah’a bu dünyada iken ulaşabilir. Bu amaçla çıkılan yolculuk zor ve zahmetli bir yolculuktur. Yolun sıkıntılarına sabreden kişi maddi varlığından soyunarak hakikate-gerçek varlığa-Allah’a ulaşır. Bu anlam yeniden yazılan ve ana-metin olarak kabul ettiğimiz “Yunus Emre: Aşkın Yolculuğu” adlı dizide yeniden ele alınmıştır. Söz konusu anlam yeniden ele alınırken bağlam değişmiş, biçimsel ve anlamsal dönüşümler gerçekleşmiş; biçim dönüşümü olarak genişletmeye; anlamsal dönüşüm olarak öyküsel ve edimsel dönüşümlere başvurularak, klişe ve basmakalıp sözler kullanılarak anlamın televizyon seyircisine ulaşması sağlanmaya çalışılmıştır. Ana-metninde birden fazla alt-metne gönderme yapılmıştır. Bunlardan İbrahim Hâs’ın Tezkiretü’l-Hâs’ı esas alınmış, ancak Hacı Bektaş-ı Velî Vilâyetnâmesi’ne, Aziz Mahmud Hüdâyî’nin Vâkıât’ına ve sözlü gelenekte kaydedilenlere de yer verilmiştir. Ayrıca tasavvuf kültüründeki pek çok menkıbeye de gönderme yapılarak Yunus Emre menkıbeleri ana-metinde genişletilmiş, yeni bir bağlamda yeni anlamlar ortaya çıkmış ve böylece menkıbeler güncele taşınmıştır. Sonuç olarak televizyonun; tekkelerin kapatılmasıyla beraber süreç içinde geleneksel bağlamından uzak kalan menkıbeleri metinlerarasılık yoluyla güncele taşıyabileceği önemli bir alan olduğunu ve sözlü gelenek ürünü menkıbelerin yeni metinlerin oluşmasına kaynaklık ettiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

AKTULUM, Kubilay (2000), *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Öteki Yayınevi.

AKTULUM, Kubilay (2013), *Folklor ve Metinlerarasılık*, Konya: Çizgi Kitabevi.

⁸ Örneğin edebî eserlerden uyarlanan dizilerin kitap okumayı arttırdığı üzerine çalışmalar bulunmaktadır. Alpaslan Okur, “Edebî Eserlerden Uyarlanan Dizilerin Okumaya Etkisi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2013, S. 28, 228-247.

⁹ Örneğin “Aşkın Yolculuğu Yunus Emre” başlıklı facebook sitesi 162.127 kişi tarafından beğenilmiştir. Dizinin Twitter, Instagram, Youtube hesapları da bulunmaktadır. www.facebook.com/yunusemredizisi/?fref=ts (03.02.2016).

- AKTULUM, Kubilay (2015), "Folklorik Bir Metnin Metinlerarası Çözümlemesinin Temel Kavramsal Bileşenleri", *Millî Folklor*, 108, 5-17.
- ayferkalsin.com (Erişim Tarihi: 22.01.2016).
- BAKHTİN, Mikail (2001), *Karnavaldan Romana*, (Çev. Cem Soydemir), Derleyen ve Önsöz: Sibel Irzik, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BASCOM, William R. (2003), "Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar", (Çev. R. Nur Aktaş ve diğerleri), *Halkbilimde Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Ankara: Millî Folklor Yayınları, 468-505.
- DUNDES, Alan (2003), "Doku, Metin, Konteks", (Çev. Metin Ekici), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*, (haz. Gülin Ögüt Eker ve diğerleri), Ankara: Millî Folklor Yayınları, 67-90.
- ELÇİN, Şükrü (1993), *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- GERBNER George (1998), "The Stories We Tell", *Kültür ve İletişim*, S. 1(1), 17-30. (ki.imge.com.tr/wp-cotent/uploads/2015/09/ki-bir.pdf Erişim Tarihi: 26.01.2016).
- GÖKALP-ALPARSLAN Gonca (2007), *Metinlerarası İlişkiler ve Gilgamiş Destanının Çağdaş Yorumları*, İstanbul: Multilingual.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki (1995), *Vilâyet-nâme Manâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Veli*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.677.pdf> (Erişim Tarihi: 20.01.2014).
- KAPLAN, Yusuf (1993), *Televizyon*, İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- KOÇAK, Aynur (2005), "Sözlü Kültür Ortamından Elektronik Kültür Ortamına Menkıbeler: Mehmed Emin Tokadi Örneği", *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş Veli Araştırma Dergisi*, S. 35, 273-284.
- KÜÇÜKBASMACI, Gülten (yayın yılı yok), "Sözlü Kültür Ortamından Elektronik Kültür Ortamına Hazret-i Pîr Şeyh Şabân-ı Velî ile İlgili Anlatılar", *II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu 04-06 Mayıs 2014 Kastamonu*, basım yeri yok, 415-432.
- KÜÇÜKBASMACI, Gülten (2015), "Sözlü Kültür Ortamından Elektronik Kültür Ortamına Geçiş Sürecinde Halk Anlatılarının Nakli", *VIII. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi 24-27 Ekim 2013-Eskişehir, Bildiriler-I*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 391-412.
- LUTHI, Max (2003), "Masalın Efsane, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı", (Çev. Sevengül Sönmez), *Halkbilimde Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Ankara: Millî Folklor Yayınları, 314-319.
- OCAK, Ahmet Yaşar (2010), *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- OĞUZ, M. Öcal (2011), "Çok Mekânlı ve/veya Çok Mezarlı Anlatı Kahramanları: Yunus Emre", *Millî Folklor*, S. 91, 4-11.
- OKUR, Alpaslan (2013), "Edebî Eserlerden Uyarlanan Dizilerin Okumaya Etkisi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 28, 228-247.
- ONG, Walter J. (1999), *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözüün Teknolojileşmesi*, (Çev. Sema Postacıoğlu Banon), İstanbul: Metis Yayınları.
- ORTAYLI, İlber (2004), "Menkıbe", *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Efsaneler Gerçekler*, Ankara: İmge Kitabevi, 11-22.
- ÖMER FUADİ (2011), *Hz. Pîr Şabân-ı Velî Menkıbeleri*, (sadeleştiren: Muhammed Bedirhan), İstanbul: Nefes Yayınları.

- ÖNAL, Mehmet (2008), *Yeni Türk Edebiyatı En Uzun Asrın Hikâyesine Teorik Bir Yaklaşım*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZAY, Yeliz (2007), "Metinlerarası İlişkilerde Sözlü Yapıtların ve Sanatçıların Konumu Üzerine", *Millî Folklor*, S. 75, 164-173.
- ÖZDEMİR, Nebi (2005), *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- TATCI, Mustafa (1991), *Yunus Emre Divanı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- TATCI, Mustafa (2008), *Yunus Emre Dîvân, Risâletü'n-Nushiyye*, İstanbul: H Yayınları.
- TATCI, Mustafa (2014), *Yunus Emre Yorumları*, İstanbul: H Yayınları.
- TİTON, Jeff Todd (2009), "Metin", (Çev. Öykü Terzioğlu), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, (haz. M.Öcal Oğuz ve diğerleri), Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 260-277.
- tulaygurses.com (Erişim Tarihi: 22.01.2016).
- UÇAN, Hilmi (2008), *Dilbilim, Göstergibilim ve Edebiyat Eğitimi*, Ankara: Hece Yayınları.
- VON SYDOW, C. W. (1997), "Halk Masalı İncelemeleri ve Dil Bilimi Üzerine Bazı Görüşler", (Çev. Kürşad M. Korkmaz), *Millî Folklor*, S: 35, 69-87.
- www.facebook.com/yunusemredizisi/?fref=ts (Erişim Tarihi: 03.02.2016).
- www.trt1.com.tr
- YILDIRIM, Dursun (2000), "Türk Sözel Kültüründe Süreklilik <Osmanlı Hanedanlığı Döneminden Cumhuriyete>", *Türkbilig*, 2000/1, 32-45.